

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий медичний інститут

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра соціальної роботи, педагогіки і логопедії

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри соціальної роботи,
педагогіки і логопедії

_____ Н. В. Савінова

“ _____ ” _____ 20 ____ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти

Бакалавр

(ступінь вищої освіти)

на тему: **ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЩОДО
ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНО-ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА НАД
ЖІНКАМИ**

Керівник: к.п.н., доцент
Файчук Олена Леонідівна
(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент: Викладач
Верба Світлана Миколаївна
(посада, вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Виконав: студентка IV курсу групи 461
Ткаченко Дар'я Валентинівна
(П.І.Б.)

Спеціальності: 231 «Соціальна робота»
(шифр і назва спеціальності)

ОПІ: «Соціальна робота»

Миколаїв – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНО-ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМ.....	6
1.1. Сутність гендерно-зумовленого насильства як соціально-психологічного явища.....	6
1.2. Причини та прояви гендерно-зумовленого насильства над жінками.....	12
1.3. Діяльність соціальних працівників щодо подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками.....	18
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНО-ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ.....	29
2.1. Зарубіжний досвід соціальної роботи з подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками.....	29
2.2. Організація та аналіз результатів діагностичного дослідження особливостей професійної діяльності соціального працівника щодо подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками.....	36
2.3. Рекомендації щодо покращення діяльності соціального працівника у напрямку подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками.....	47
Висновки до другого розділу.....	53
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема гендерно-зумовленого насильства над жінками є однією з найбільш гострих та болючих у сучасному суспільстві. Вона стосується не лише особистісної сфери життя постраждалих, а й має серйозні соціальні, психологічні, правові та економічні наслідки. За даними міжнародних організацій та національних статистичних служб, кожна третя жінка у світі хоча б раз у житті зазнала фізичного або сексуального насильства. В Україні ця проблема також набула загрозливого масштабу, особливо в умовах воєнного конфлікту, масштабних внутрішніх переміщень населення, економічної кризи та загальної соціальної нестабільності.

Гендерно-зумовлене насильство не обмежується лише фізичним чи сексуальним примусом. Воно також включає психологічне, економічне, емоційне насильство та обмеження основних прав і свобод жінок. З огляду на це, питання надання якісної та ефективної допомоги жінкам, які постраждали від гендерно-зумовленого насильства, набуває особливої актуальності. Саме соціальні працівники є першими фахівцями, які виявляють постраждалих осіб, забезпечують їм підтримку, організовують їх соціальну адаптацію та сприяють реабілітації.

Соціальний працівник виконує багатогранну роль у процесі допомоги жінкам, які стали жертвами насильства: це і консультант, і захисник прав, і медіатор між клієнткою та іншими установами (медичними, правоохоронними, освітніми тощо). У зв'язку з цим постає потреба у дослідженні професійної діяльності соціального працівника в контексті подолання гендерно-зумовленого насильства, вивченні сучасних методів та практик надання допомоги постраждалим, аналізі існуючих проблем та виробленні рекомендацій для удосконалення цієї роботи.

Проблематика гендерно-зумовленого насильства над жінками останніми роками стала об'єктом активного наукового вивчення як в

українському, так і в зарубіжному академічному просторі. Значну увагу приділено аналізу причин насильства, його наслідків для жінок та суспільства, а також стратегіям і механізмам протидії.

Серед українських науковців, що розглядали питання гендерного насильства, можна виокремити таких дослідників, як Скіпальська Г., Лях Т., Клішевич Н.), які висвітлюють досвід міжсекторальної взаємодії у сфері допомоги постраждалим жінкам; Письменна І. підкреслює значення раннього втручання, взаємодії служб та участі громади у захисті постраждалих; Радчук Л. описує методи роботи соціального працівника в кризових умовах, психологічне консультування, профілактику травматизації; Файчук О. досліджує зарубіжний досвід допомоги постраждалим від домашнього насильства.

Мета бакалаврської роботи – на основі теоретичного аналізу та констатувального експерименту розробити рекомендації щодо удосконалення професійної діяльності соціального працівника у напрямку подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

- розкрити сутність гендерно-зумовленого насильства як соціально-психологічного явища;
- проаналізувати основні причини і форми прояву насильства над жінками;
- охарактеризувати діяльність соціального працівника у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення діяльності соціального працівника у напрямку подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками на основі констатувального експерименту.

Об’єктом дослідження є гендерно-зумовлене насильство над жінками як соціально-психологічне явище.

Предметом дослідження є професійна діяльність соціального працівника щодо подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками.

Наукова новизна дослідження полягає у поглибленому аналізі ролі соціального працівника в процесі подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками в сучасних умовах України, у систематизації підходів до соціальної підтримки постраждалих та у формулюванні пропозицій щодо удосконалення практики надання допомоги.

Теоретичне значення дипломної роботи полягає в поглибленні наукових уявлень про особливості професійної діяльності соціального працівника у сфері запобігання та подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками. Робота розширює теоретичне поле соціальної роботи шляхом уточнення функціональних обов'язків, компетентностей і стратегій втручання соціальних працівників у контексті подолання насильства.

Практичне значення бакалаврської роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у діяльності соціальних служб, кризових центрів, органів місцевого самоврядування, що працюють у сфері захисту прав жінок, у підготовці соціальних працівників та у розробці освітніх і тренінгових програм з питань протидії насильству.

Емпірична база дослідження. Діагностичне дослідження проводилося на базі трьох соціальних установ, що надають допомогу жінкам, які постраждали від домашнього та гендерно-зумовленого насильства, а саме: Центру соціальних служб Оболонського району (м. Київ); Обласного кризового центру для жінок (м. Житомир); Центру соціально-психологічної допомоги при міському управлінні соціального захисту населення (м. Черкаси). Всього у дослідженні взяли участь 15 соціальних працівників та 10 жінок-клієнток.

Структура роботи визначається логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЩОДО ГЕНДЕРНО- ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ

1.1. Сутність гендерно-зумовленого насильства як соціально-психологічного явища

Гендерно-зумовлене насильство над жінками є складним та багатогранним соціально-психологічним явищем, яке відображає глибоко вкорінені у суспільстві нерівності між статями. Воно має не лише індивідуальні, але й системні наслідки, що впливають на психологічне благополуччя жінок, їхнє соціальне функціонування та загальну якість життя. Це явище проявляється у різних формах – фізичній, психологічній, сексуальній, економічній – і часто має хронічний характер.

Актуальність аналізу сутності гендерно-зумовленого насильства обумовлена як його поширеністю, так і недостатнім рівнем обізнаності населення та професійної спільноти щодо його причин, механізмів виникнення та шляхів подолання. Вивчення цього явища в соціально-психологічному контексті дозволяє глибше зрозуміти, яким чином стереотипи, культурні установки та особливості міжособистісних стосунків сприяють виникненню насильства та перешкоджають його виявленню й запобіганню.

Даний підрозділ спрямований на теоретичне осмислення гендерно-зумовленого насильства як соціального та психологічного феномена, визначення його сутнісних характеристик, класифікацій та впливу на жінку як особистість та суб'єкта соціальних відносин.

Гендерно-зумовлене насильство є одним із найгостріших проявів порушення прав людини, що виникає внаслідок дискримінаційного ставлення до жінок за ознакою їх статі. Воно охоплює широкий спектр дій, які спричиняють фізичну, сексуальну, психологічну чи економічну шкоду. Актуальність дослідження даної проблематики підкреслюється статистичними даними. індикатором структурної нерівності, що закріплена в багатьох аспектах суспільного життя. За даними ООН Жінки, кожна третя жінка у світі хоча б раз у житті зазнала фізичного чи сексуального насильства, причому у 70% випадків агресором був її партнер [58]. В Європейському Союзі близько 31% жінок у віці 18–74 років повідомляли про досвід насильства [48].

Особливо тривожна ситуація спостерігається в Україні. Згідно з офіційними даними, у 2023 році до Національної поліції України надійшло понад 291 000 звернень щодо домашнього насильства, що майже вдвічі перевищує показники 2022 року. При цьому, понад 90% постраждалих становили жінки [25]. За даними опитування ОБСЄ, понад 60% українських жінок стикались із різними формами насильства, зокрема психологічним, фізичним та сексуальним [58].

Гендерно-зумовлене насильство має глибоке соціально-психологічне підґрунтя, адже базується на стереотипних уявленнях про роль жінки в суспільстві та родині, а також на традиційних моделях взаємин між статями.

Гендерно-зумовлене насильство – це форма порушення прав людини, яка ґрунтується на соціально сконструйованих ролях і нерівності між чоловіками та жінками. Це явище має як соціальні, так і психологічні корені та наслідки, оскільки поєднує у собі елементи дискримінації, контролю, домінування й насильницької поведінки, яка часто легітимізується через культуру або традиції [19].

У соціальному контексті гендерно-зумовлене насильство відображає системні форми пригнічення, які укорінені в патріархальних структурах суспільства. Насильство може проявлятися в різних формах — фізичній,

сексуальній, психологічній, економічній — та здебільшого спрямоване проти жінок, оскільки саме вони найчастіше зазнають дискримінації через свою стать [58]. За даними ООН, кожна третя жінка у світі протягом життя стикається з тією чи іншою формою насильства [58].

Психологічний вимір включає тривалий вплив на психоемоційний стан постраждалих жінок: зниження самооцінки, почуття провини, тривожні розлади, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) тощо [47]. Крім того, тривала дія насильства призводить до ізоляції жертви, порушення довіри до соціальних інституцій і руйнування міжособистісних зв'язків.

Науковці підкреслюють, що гендерно-зумовлене насильство є не лише наслідком особистісних чи сімейних проблем, а результатом глибоко вкорінених соціокультурних норм, які виправдовують насильницьку поведінку і толерують нерівність [58]. У цьому контексті важливу роль відіграє соціальна робота як механізм підтримки, захисту прав та відновлення соціальної справедливості для постраждалих жінок.

На думку науковця Гриценко І.А, специфіка цього явища полягає в тому, що воно не є випадковим актом агресії, а радше проявом системної нерівності, яка закріплена у суспільних нормах і інституціях [10, с. 38].

Васильченко І.П вказує, що важливою характеристикою гендерно-зумовленого насильства є його багатоаспектний характер, оскільки воно зачіпає не лише фізичне, а й психологічне здоров'я постраждалих, їхню соціальну адаптацію та самореалізацію [5, с. 51]. Гендерне насильство часто супроводжується вторинною віктимізацією: жінки зазнають додаткового психологічного тиску під час взаємодії з правоохоронними, медичними чи соціальними установами [12, с. 27].

Дослідник Білик Н.І також акцентує увагу на тому, що гендерно-зумовлене насильство має кумулятивний ефект, оскільки його наслідки передаються з покоління в покоління через культурні патерни поведінки [2, с. 45].

Поняття гендерно-зумовленого насильства охоплює не лише фізичні чи сексуальні прояви агресії, але й психологічний тиск, економічне насильство та інші форми обмеження прав особистості на основі статевої належності. За даними наукових досліджень Гаврилюк О.С, гендерне насильство є результатом закріплених соціальних норм, які підтримують і відтворюють патріархальні моделі взаємин у суспільстві, обмежуючи жінок у доступі до ресурсів і можливостей [6, с. 41]. Також, Гайдучок Т.В підкреслює, що сутність гендерного насильства визначається не лише фактом насильницьких дій, а й структурною нерівністю, яка закріплюється на всіх рівнях суспільної організації – від сім'ї до державних інститутів [7, с. 59].

Проблема гендерно-зумовленого насильства має глибоке психологічне підґрунтя: постраждалі жінки часто переживають почуття провини, сорому, страху, що ускладнює процес звернення за допомогою та подальшу реабілітацію. Так, Гнатюк О.Б зазначає, що гендерне насильство є одним із ключових бар'єрів на шляху досягнення гендерної рівності та розвитку прав людини в суспільстві [8, с. 52]. Однією з особливостей гендерно-зумовленого насильства є його прихований характер: часто такі випадки не реєструються через страх суспільного осуду, відсутність довіри до правоохоронних органів та інституційної підтримки.

Калініна Т.О підкреслює, що боротьба з гендерно-зумовленим насильством має охоплювати не лише заходи реагування, але й запобігання шляхом просвітницьких кампаній, зміни стереотипного мислення та виховання культури рівноправності [16, с. 75].

Сутність гендерного насильства проявляється у структурованості явища: нерідко насильство має системний характер і здійснюється в межах сімейних, трудових або освітніх відносин, що потребує комплексного підходу до його виявлення і протидії. Особливу увагу в контексті гендерно-зумовленого насильства приділяють психологічному впливу на постраждалих жінок: часто вони стикаються з тривалими наслідками

травматичних подій, зокрема розвитком посттравматичного стресового розладу [23, с. 88].

Водночас гендерно-зумовлене насильство має економічний вимір, оскільки воно часто спричиняє матеріальну залежність постраждалої від кривдника, що ускладнює процес виходу з насильницьких стосунків. Соціальні дослідження Ковальчук О.П демонструють, що однією з форм гендерно-зумовленого насильства є економічне насильство, яке проявляється у забороні працювати, привласненні доходів жінки або повному контролі над її фінансами [20, с. 77].

Кудіна І.С також звертає увагу на те, що гендерне насильство не є ізольованим випадком, а часто виникає в контексті ширших соціально-економічних процесів, зокрема бідності, безробіття, відсутності доступу до соціальних послуг [22, с. 89]. На думку Радчук Л.В, подолання гендерно-зумовленого насильства можливе лише за умови міжсекторальної взаємодії – об'єднання зусиль соціальних служб, правоохоронних органів, системи охорони здоров'я, освітніх та громадських організацій [35, с. 118].

Важливим аспектом аналізу сутності гендерно-зумовленого насильства є визнання того, що це не лише особистісна трагедія постраждалої жінки, а й порушення основоположних прав людини, що вимагає відповідної правової та соціальної реакції суспільства. Наслідки гендерного насильства поширюються не лише на саму жінку, але й на її дітей, рідних, формуючи середовище вторинної віктимізації, що поглиблює соціальну дезадаптацію постраждалих. Особливо небезпечним є факт, що гендерно-зумовлене насильство часто сприймається як нормальна або «приватна справа» в культурі певних спільнот, що ще більше ускладнює процес його виявлення і попередження [37, с. 103].

Потрібно розуміти, що сутність гендерного насильства тісно пов'язана із соціальними нормами і традиціями, які визначають «допустимі» форми поведінки чоловіків і жінок у родині та суспільстві загалом. Гендерно-зумовлене насильство також тісно переплітається з проблемами

дискримінації за іншими ознаками — віком, соціальним статусом, інвалідністю, що створює множинну вразливість постраждалих груп.

Аналізуючи природу гендерно-зумовленого насильства, варто відзначити, що воно може набувати як відкритих форм (фізичне насильство), так і прихованих (економічне чи психологічне насильство), що ускладнює його своєчасне виявлення та надання допомоги постраждалим.

Гендерно-зумовлене насильство не лише порушує права жінок на свободу та безпеку, але й сприяє поглибленню економічної та соціальної нерівності у суспільстві.

Соціальні наслідки гендерного насильства охоплюють також сферу громадського здоров'я, оскільки постраждалі часто мають довготривалі фізичні та психологічні проблеми, що впливають на якість їх життя. За даними емпіричних досліджень Семенової Т.В, жінки, які зазнали гендерно-зумовленого насильства, частіше стикаються з проблемами соціальної ізоляції, депресивними станами, зниженням самооцінки та труднощами у професійній реалізації [37]. Недостатня обізнаність громадськості щодо проблеми гендерного насильства, відсутність дієвих механізмів захисту та підтримки постраждалих сприяють збереженню високого рівня толерантності до насильницької поведінки.

Іванова Н.О вказує на те, що одним із механізмів гендерного насильства є мікроагресії, які включають невидимі, дрібні, але систематичні форми знецінення жінок у повсякденному житті [15, с. 59]. У дослідженнях Петренко Л.М акцентується, що будь-яке насильство за ознакою статі слід розглядати не як особисту проблему постраждалої, а як соціальне явище, яке потребує комплексної інтервенції з боку державних і громадських інституцій [32, с. 69]. Соціальні працівники відіграють ключову роль у подоланні гендерного насильства через створення безпечного середовища для постраждалих жінок, надання їм емоційної підтримки, інформування про права та можливості захисту.

Отже, гендерно-зумовлене насильство є комплексним соціально-психологічним явищем, що виникає на перетині особистісних, міжособистісних, культурних та структурних чинників. Воно ґрунтується на нерівності влади між чоловіками і жінками, підтримується гендерними стереотипами та соціальними нормами, які толерують або ігнорують прояви насильства щодо жінок.

У психологічному вимірі це явище має глибокі наслідки для емоційного стану, самооцінки, психічного здоров'я постраждалих, а в соціальному – сприяє маргіналізації, ізоляції та втраті соціальних ролей.

Усвідомлення гендерно-зумовленого насильства як системної проблеми вимагає комплексного підходу до її подолання, зокрема через активну професійну діяльність соціальних працівників, які мають бути підготовлені до роботи з постраждалими жінками як на індивідуальному, так і на суспільному рівні.

1.2. Причини та прояви гендерно-зумовленого насильства над жінками

Гендерно-зумовлене насильство над жінками є не лише порушенням прав людини, а й проявом глибоких дисбалансів у соціальній структурі суспільства. Для ефективного запобігання та подолання цього явища необхідно всебічно дослідити його витоки та форми прояву. Причини гендерно-зумовленого насильства мають багаторівневий характер: вони можуть бути індивідуальними, сімейними, культурними, економічними та інституційними, а їх поєднання створює сприятливі умови для його поширення та відтворення.

Прояви насильства, своєю чергою, також мають різні форми – від фізичного й сексуального до психологічного й економічного – та можуть відбуватися як у приватному, так і в публічному середовищі. Розуміння

специфіки причин і форм прояву гендерно-зумовленого насильства є необхідною передумовою для розробки ефективних соціальних стратегій допомоги постраждалим жінкам.

Цей підрозділ присвячено аналізу ключових чинників, що спричиняють насильство щодо жінок, а також опису його найбільш поширених форм у сучасному суспільстві.

Гендерно-зумовлене насильство над жінками має багатофакторну природу, яка поєднує соціальні, економічні, культурні та психологічні чинники. Однією з основних причин такого насильства є закорінені патріархальні стереотипи, що визначають жінку як підлеглу чоловікові та обмежують її права і можливості.

Економічні фактори також значною мірою впливають на рівень гендерно-зумовленого насильства: матеріальна залежність жінок від партнерів, обмеження доступу до ресурсів і фінансових можливостей створюють умови для виникнення та підтримки насильницьких відносин [4, с. 49].

Серед причин гендерного насильства важливу роль відіграє недостатній рівень правової культури суспільства, толерантність до насильницьких форм поведінки, а також низький рівень довіри до державних інституцій, що мають захищати права жінок [10, с. 52].

Психологічним аспектом проблеми є: насильство часто відбувається внаслідок особистісних деформацій агресора, таких як прагнення до домінування, нездатність конструктивно вирішувати конфлікти або пережиті у дитинстві травматичні досвіди.

Значний вплив на поширення гендерно-зумовленого насильства має культурне середовище: традиції, що виправдовують агресію чоловіків щодо жінок, а також суспільні очікування щодо «належної» поведінки жінки.

Війна в Україні призвела до серйозного загострення проблеми насильства. Зростання кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), руйнування соціальних зв'язків, втрата житла й праці, а також загальна

травматизація населення створили додаткові, потужні фактори ризику. Жінки, котрі були змушені покинути свої домівки та перебувають у незнайомому середовищі без достатньої підтримки, стають особливо вразливими до насильства як у приватному, так і в публічному просторі. Збільшення агресії в суспільстві, психологічне виснаження та нестабільність у різних сферах життя сприяють збільшенню випадків домашнього, сексуального та економічного насильства [12, с. 60].

Серед видів насильства дослідники виокремлюють: фізичне, психологічне, сексуальне та економічне. Прояви фізичного насильства залишаються найпоширенішими і включають: побой, нанесення тілесних ушкоджень, застосування сили для залякування або контролю над жінкою [7, с. 64]. Фізичне насильство, як класичний прояв гендерної агресії, може варіюватися від легких тілесних ушкоджень до серйозних каліцтв або навіть смертельних випадків, що особливо трагічно проявляється в умовах соціальної безкарності агресорів.

Психологічне насильство, за даними дослідників, проявляється через систематичне приниження, образи, погрози, маніпуляції почуттями, обмеження соціальних контактів, що призводить до втрати жінкою самоповаги та почуття безпеки. За даними наукових досліджень, систематичне психологічне насильство не менш шкідливе, ніж фізичне, оскільки спричиняє тривалі наслідки для психічного здоров'я жертви — депресію, тривожні розлади, порушення самооцінки [23]. Одним із найскладніших проявів гендерного насильства є психологічний терор, який включає емоційний шантаж, погрози самогубством або завданням шкоди близьким постраждалої, ізоляцію від соціального оточення.

Сексуальне насильство, як окрема форма прояву, включає примус до статевих актів без згоди, сексуальні домагання та експлуатацію. Воно має особливо травматичний характер і часто супроводжується тривалими психологічними наслідками. Сексуальне домінування — сексуальне насильство розглядається не як прояв пристрасті чи бажання, а як інструмент

влади, контролю та приниження. У таких випадках головною метою нападника є не задоволення сексуального потягу, а демонстрація своєї переваги, підкорення іншої людини та позбавлення її суб'єктності. Підкреслюється глибоко насильницька суть сексуального насильства, яке використовується як засіб утвердження контролю над жертвою та зміцнення патріархальних моделей поведінки.

Економічне насильство є менш очевидним, але не менш руйнівним проявом гендерного насильства. Воно включає контроль над фінансовими ресурсами жінки, заборону на працевлаштування, відмову у доступі до спільних матеріальних благ [15, с. 80].

Прояви гендерно-зумовленого насильства можуть відрізнятися за інтенсивністю, тривалістю та формами, однак у всіх випадках вони завдають серйозної шкоди психологічному, фізичному та соціальному благополуччю жінки. Вони можуть бути хронічними, тобто коли насильство відбувається систематично протягом тривалого часу, що призводить до глибокої психологічної травматизації жертви.

У дослідженнях Мішенко В.С. зазначено, що домашнє насильство нерідко супроводжується подвійною віктимізацією: спочатку жінка страждає від кривдника, а потім стикається із недовірою та осудом з боку суспільства й навіть органів влади [29, с. 105].

Гендерно-зумовлене насильство часто є латентним, оскільки постраждалі жінки не завжди звертаються по допомогу через страх помсти, сором або недовіру до правоохоронної та судової системи. Інституційна бездіяльність або неспроможність забезпечити ефективний захист постраждалих виступає проявом гендерної нерівності і сприяє повторним випадкам насильства.

Серед додаткових чинників поширення гендерно-зумовленого насильства фахівці виокремлюють відсутність ефективних механізмів захисту прав жінок, недостатню координацію між відповідальними структурами, а також недосконалість законодавства.

Семигіна Т.В підкреслює, що важливою причиною збереження високого рівня гендерно-зумовленого насильства є низький рівень поінформованості жінок про власні права, механізми захисту та можливості отримання допомоги [38]. Проблемою залишається недостатній рівень реагування на факти насильства з боку правоохоронних органів, що сприяє безкарності кривдників і зневірі потерпілих у можливості захисту своїх прав. Нерідко звернення потерпілих ігноруються, знецінюються або розглядаються формально, без належного розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Луценко І.В зазначає, що незважаючи на певні позитивні зміни у законодавчому регулюванні, реальна ефективність захисту потерпілих у багатьох випадках залишається низькою через формальний підхід з боку правоохоронних та судових органів [25, с. 81]. Водночас дослідження Сакаль О.М показують, що навіть за наявності законодавчих механізмів протидії насильству існує проблема стигматизації потерпілих, що змушує жінок замовчувати випадки агресії та уникати офіційного звернення по допомогу [36, с. 106].

Одним із особливо небезпечних аспектів гендерно-зумовленого насильства є те, що жінки часто самі схильні виправдовувати агресора через нав'язані суспільством стереотипи про «належну поведінку» та сімейні обов'язки. Такі стереотипи формуються з дитинства й підтримуються культурними нормами, медіа та навіть найближчим оточенням, що змушує жінок мовчати про насильство, терпіти приниження та виправдовувати дії кривдника. За даними соціологічних опитувань Петренко Л.М, поширення гендерно-зумовленого насильства тісно пов'язане з поширеністю сексистських установок у суспільній свідомості, які виправдовують контроль і агресію чоловіків щодо жінок [32].

Також, Журавель Т.С вказує, що традиційні моделі виховання, які культивують домінування чоловіка у сім'ї, закладають передумови для виникнення насильницьких стосунків уже з раннього віку [13, с. 36].

Особливо небезпечними є випадки нормалізації насильства у медіапросторі, коли агресивна поведінка щодо жінок виправдовується або романтизується в художніх творах та популярній культурі.

Насильство в цифровому середовищі — новітня форма гендерно-зумовленого насильства, що вимагає розробки спеціалізованих механізмів виявлення і реагування з боку правоохоронних органів та соціальних служб. Кібербулінг, онлайн-переслідування, сексуальні домагання через інтернет, поширення інтимних зображень без згоди — усе це стало новими формами насильства, що завдають серйозної шкоди психоемоційному стану жертв. Особливо вразливими в цифровому середовищі є жінки та дівчата, які стають мішенню агресії, знецінення та погроз через свою активність у соціальних мережах або просто через публічну присутність.

Насильство може відбуватися на різних рівнях: у родині, на роботі, у громадському просторі, а не тільки у межах особистих взаємин, що потребує різних стратегій реагування. Проблема посилюється тим, що в умовах війни та кризових явищ значно збільшується кількість випадків сексуального насильства, зокрема стосовно жінок-біженок та внутрішньо переміщених осіб.

Таким чином, гендерно-зумовлене насильство є наслідком складної взаємодії соціальних, культурних, психологічних та економічних чинників. Його причини часто пов'язані з патріархальними уявленнями про роль жінки в суспільстві, гендерними стереотипами, дисбалансом влади у міжособистісних стосунках, низьким рівнем правової обізнаності та соціальної підтримки. Прояви такого насильства можуть бути різноманітними — від фізичного до економічного, і кожен із цих видів залишає глибокі наслідки для особистості жінки, її психоемоційного стану та життєвої перспективи.

Визначення та розуміння причин і форм насильства дозволяє соціальним працівникам ефективніше діагностувати ситуацію, вчасно виявляти випадки насильства та надавати цілеспрямовану допомогу

постраждалим. Це є важливою складовою системної боротьби з гендерною нерівністю та підтримки жінок у кризових ситуаціях.

1.3. Діяльність соціальних працівників щодо подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками

Гендерно-зумовлене насильство над жінками вимагає цілісної та професійної відповіді з боку соціальних служб, де ключову роль відіграють соціальні працівники. Їхня діяльність спрямована не лише на надання безпосередньої допомоги постраждалим, а й на профілактику насильства, захист прав жінок, відновлення їхньої соціальної функціональності та формування суспільної нетерпимості до проявів дискримінації. У цьому контексті соціальний працівник виконує багатofункціональну роль – консультанта, захисника, координатора міжвідомчої взаємодії та адвоката інтересів жінки.

Ефективність професійної діяльності соціального працівника у сфері протидії гендерно-зумовленому насильству значною мірою залежить від рівня його фахової підготовки, знання нормативно-правової бази, володіння методиками кризового втручання та вміння працювати в умовах емоційного напруження.

Цей підрозділ спрямований на висвітлення ключових напрямів роботи соціального працівника у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства, аналіз основних форм і методів професійного втручання, а також на виявлення факторів, що впливають на результативність соціальної допомоги жінкам, які стали жертвами насильства.

Одним із основних завдань соціального працівника у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства є надання комплексної підтримки жінкам, які стали жертвами насильства. Це включає первинну кризову допомогу,

психологічне консультування, сприяння в отриманні юридичного захисту та соціальної реабілітації [1, с. 22]. У процесі подолання насильства над жінками в Україні діють різні установи, у тому числі державні, комунальні та громадські. До основних організацій, які надають допомогу постраждалим жінкам, належать:

- Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – забезпечують соціальний супровід, кризове консультування, координацію допомоги та залучення до інших фахових структур.
- Центри соціально-психологічної допомоги – діють при структурах соціального захисту населення, надають тимчасовий притулок, психологічну та юридичну допомогу.
- Мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим від насильства – створені за підтримки Мінсоцполітики та міжнародних організацій, забезпечують виїзну допомогу на місцях.
- Обласні та міські кризові центри для жінок – надають цілодобовий захист, притулок і супровід жінкам та дітям, які постраждали від насильства.
- Громадські організації та благодійні фонди (зокрема «Ла Страда – Україна», «Розрада», «Жіночі перспективи», «Право на захист») – спеціалізуються на інформуванні, правовому захисті, медіації та психосоціальній підтримці постраждалих.
- Поліцейські підрозділи з питань протидії домашньому насильству (мобільні групи поліції) – здійснюють первинне реагування на виклики та взаємодіють із соціальними службами.
- Юридичні клініки при ЗВО, бюро правової допомоги – надають безкоштовні юридичні консультації, допомагають оформити заяви, звернення, судові документи.
- Заклади охорони здоров'я – проводять медичне обстеження, фіксацію тілесних ушкоджень, супровід до кризових центрів у випадках загрози життю та здоров'ю.

Соціальні працівники відіграють ключову роль у виявленні фактів насильства, організації кризових втручань, налагодженні міжвідомчої співпраці з правоохоронними органами, медичними закладами, освітніми установами.

Одним із пріоритетних напрямків роботи є проведення оцінки ризиків для життя і здоров'я жінки та її дітей, що дозволяє соціальному працівникові планувати індивідуальну стратегію допомоги та захисту.

Ефективна діяльність соціального працівника передбачає супровід постраждалої жінки на всіх етапах виходу з насильницьких стосунків: від звернення по допомогу до реінтеграції у суспільство, що вимагає високого рівня професійної компетентності та емоційної витривалості. Цей процес супроводу містить допомогу в юридичному оформленні, сприяння у знаходженні тимчасового прихистку, надання соціальних послуг, а також підтримку в пошуку роботи або поверненні клієнтці фінансової незалежності.

Важливу роль у діяльності соціальних працівників відіграє супровід жінок у судових процесах, забезпечення їхнього доступу до безоплатної правової допомоги, що є необхідною умовою захисту їхніх прав. Професійні стандарти роботи соціальних працівників у сфері протидії насильству вимагають дотримання принципів конфіденційності, поваги до автономії клієнтки та недопущення вторинної віктимізації [6, с. 43].

Ефективна робота соціальних служб можлива завдяки міждисциплінарній взаємодії соціальних працівників із правоохоронними органами, закладами охорони здоров'я, юридичними установами та громадськими організаціями [9, с. 37]. Соціальний працівник має здійснювати психологічну підтримку жінки на всіх етапах подолання насильства, що включає роботу над відновленням почуття гідності, самоповаги та віри у власні сили.

Елементом соціальної роботи в контексті боротьби з гендерно-зумовленим насильством є діяльність із самими кривдниками. Головна мета – спонукати їх змінити деструктивну поведінку, залучаючи до спеціалізованих

програм, які корегують агресію. Програми допомагають зрозуміти відповідальність за скоєне насильство, навчитися спілкуватися ненасильницьким шляхом, управляти емоціями.

Дослідники зазначають, що соціальні працівники повинні не лише діяти у випадку виявлення насильства, але й активно займатися просвітницькою роботою у громадах, змінюючи суспільне ставлення до проблеми гендерного насильства [8, с. 54].

Особливої уваги потребує побудова індивідуального плану реінтеграції жінки у суспільство, який включає допомогу у пошуку житла, працевлаштування, соціальну підтримку на місцевому рівні.

Одним із ключових завдань соціального працівника є формування навичок у постраждалих жінок самостійно ухвалювати рішення та будувати безпечне життя без залежності від кривдника. Завдання передбачають також оцінку ресурсів клієнтки, визначення її сильних сторін та потенційних можливостей для виходу із ситуації насильства [26, с. 27].

Соціальні працівники активно застосовують методи кризового консультування, яке спрямоване на стабілізацію емоційного стану постраждалих жінок та допомогу у прийнятті першочергових рішень щодо власної безпеки [4, с. 40]. На цьому етапі вкрай важливо забезпечити клієнтці відчуття захищеності, довіри та розуміння, щоб вона мала можливість щиро поділитися своїми труднощами та отримати допомогу без будь-якого осуду.

Головна задача фахівця з соціальної роботи – допомогти жінці розібратися в поточній ситуації, зменшити відчуття паніки, підтримати її віру у власні здібності та посприяти прийняттю найважливіших рішень щодо її безпеки. Йдеться, зокрема, про вихід з небезпечного середовища, звернення до відповідних органів або тимчасове перебування у кризовому центрі.

Особливого значення набуває активне залучення громадських організацій до надання кризових послуг, адже саме вони часто мають більше гнучкості у реагуванні на потреби постраждалих. На думку Білик Н.І, для здійснення кризового консультування соціальний працівник має володіти

вмінням встановлювати довірливий контакт із постраждалою та швидко орієнтуватися у критичних ситуаціях [2].

Поряд із традиційними методами соціальної роботи дедалі більше впроваджуються сучасні інструменти кризового консультування, які передбачають використання мобільних додатків для термінового звернення за допомогою [31, с. 85]. Існує додаток «Bright Sky», що розроблений у Великобританії (є також міжнародна версія), має функцію ведення щоденника насильства, пошуку підтримки, інформацію щодо правової допомоги. Додаток маскується під інші, щоб не викликати підозри у кривдника. Костенко Л.В вказує, що важливо впроваджувати інноваційні підходи у соціальній роботі, наприклад використання цифрових технологій для дистанційного консультування постраждалих жінок, особливо у віддалених населених пунктах [21].

Дослідження наголошують, що важливою складовою соціальної роботи є профілактика повторного насильства через соціальне супроводження клієнток після виходу з кризової ситуації [11, с. 20]. Значна увага у діяльності соціального працівника приділяється роботі із сім'ями, де виявлено випадки насильства, з метою попередження повторного насильства та створення умов для безпечного виховання дітей. Діяльність соціального працівника є важливою у сфері інформування громадськості: проведення тренінгів, інформаційних кампаній, спрямованих на зміну ставлення суспільства до проблеми гендерного насильства [18, с. 53].

Одним із важливих напрямків роботи є навчання та підвищення кваліфікації соціальних працівників щодо виявлення ознак насильства, правильного реагування та надання кваліфікованої допомоги жінкам у кризових ситуаціях.

Окрему увагу соціальні працівники приділяють розробці індивідуальних програм допомоги, що враховують потреби конкретної жінки з урахуванням її життєвого досвіду, соціального статусу, наявності дітей та рівня особистої безпеки [25, с. 67]. Інформування жінок про їхні права та

можливості захисту має бути доступним, зрозумілим і відповідати рівню освіти та соціального досвіду цільової аудиторії.

У сучасних умовах соціальні працівники мають враховувати специфіку роботи з постраждалими внутрішньо переміщеними жінками, які, окрім досвіду насильства, переживають втрату домівки, рідного середовища та підтримки [55, с. 90.] Вимушене переселення часто призводить до відчуття непевності, відчуження та підвищеної чутливості, що може ускладнювати процес звернення за підтримкою або посилювати наслідки пережитого насильства. У таких обставинах соціальні працівники повинні не лише забезпечити безпечний простір для спілкування, алей брати до уваги необхідність відновлення первинного відчуття захищеності та віри.

Мобільні бригади соціально-психологічної допомоги від UNFPA Україна надають підтримку постраждалим від насильства, зокрема і жінкам ВПО. Також фонд реалізує роботу притулків, кризових кімнат, куди може звернутися кожна постраждала.

Фахівці зазначають, що у випадках насильства соціальний працівник має забезпечити клієнтці не лише фізичну безпеку, але й емоційне відновлення через програми психологічної реабілітації [19, с. 51]. Соціальні працівники повинні працювати не лише з постраждалими, але й з родичами та близьким оточенням жінок, які можуть як сприяти подоланню наслідків насильства, так і, навпаки, поглиблювати проблему.

Ефективна діяльність соціального працівника базується на принципах недискримінації, чутливості до культурних особливостей клієнток, забезпечення їхнього права на автономію у прийнятті рішень щодо власного життя. Також, робота соціального працівника потребує вміння оцінювати рівень ризику для життя і здоров'я клієнтки та оперативно діяти відповідно до індивідуального плану безпеки [5, с. 53].

Дослідження Гуренко О., Мацейко Н. показують, що успішна соціальна підтримка жінок, які постраждали від гендерного насильства, базується на принципах індивідуального підходу, довіри та недопущення засудження

постраждалих [11, с. 22]. Наголошується, що для ефективної допомоги необхідне проведення регулярного професійного навчання соціальних працівників із залученням експертів з психології, юриспруденції та медицини. Необхідно проводити роботу не лише з індивідуальними випадками насильства, але й із суспільними установками, що сприяють нормалізації насильницької поведінки.

Дослідники Прус І.М наголошують на важливості розробки локальних протоколів взаємодії всіх служб, які залучаються до процесу допомоги постраждалим жінкам: поліції, медиків, юристів, працівників соціальних служб [34, с. 75].

Соціальні працівники також відіграють значну роль у моніторингу випадків насильства, зборі статистичних даних і аналітиці для покращення державної політики у сфері гендерної рівності та захисту прав жінок [39, с. 79]. Вони беруть активну участь у розробці та впровадженні програм соціалізації для жінок, які вийшли із ситуації насильства, допомагаючи їм інтегруватися у суспільство.

Важливим елементом роботи соціального працівника є первинне консультування, що дає змогу визначити потреби жінки, яка постраждала, оцінити її наявні можливості та потенційні загрози, а також розробити стратегію виходу з кризової ситуації. Соціальні працівники повинні формувати у жінок-отримувачок послуг навички самозахисту, вміння розпізнавати ранні ознаки насильства та своєчасно звертатися по допомогу. Роль соціального працівника включає також навчання постраждалих навичкам психологічної стійкості, що дозволяє ефективно долати стресові ситуації у майбутньому та знижувати ризики повторної віктимізації. Значну увагу у соціальній роботі приділяють профілактиці вторинної віктимізації під час взаємодії постраждалих жінок із органами влади та соціальними службами [36].

Індивідуалізація допомоги має стати основним принципом роботи: кожна постраждала жінка має право на особистий план виходу із ситуації

насильства відповідно до її життєвих обставин [25, с. 68]. Одним із викликів є робота з жінками, які не готові негайно розірвати стосунки з кривдником, що вимагає від фахівця тактовності, витримки та поступового супроводу змін.

Соціальний працівник повинен володіти навичками медіації для сприяння вирішенню конфліктних ситуацій у родинах, де відбувається насильство, особливо коли йдеться про забезпечення безпеки дітей [18, с. 54].

Одним із завдань є сприяння розвитку навичок у постраждалих жінок для побудови здорових особистих стосунків у майбутньому, що є запорукою їхньої довготривалої реабілітації.

Множинна дискримінація (англ. multiple discrimination або intersectional discrimination) — це форма дискримінації, коли людина зазнає утисків одночасно з кількох підстав (наприклад, за статтю, віком, етнічною приналежністю, соціальним статусом, інвалідністю, сексуальною орієнтацією, місцем проживання тощо). Ці фактори перетинаються, посилюючи вразливість людини і ускладнюючи її доступ до прав, послуг та ресурсів. Соціальні працівники повинні виявляти особливі потреби уразливих груп жінок, таких як жінки з інвалідністю, літні жінки або представниці національних меншин, які можуть зазнавати множинної дискримінації [14, с. 48].

Одним із пріоритетних напрямків діяльності соціальних працівників є розробка програм соціальної адаптації для жінок, які залишили насильницьке середовище, із метою відновлення їхньої автономії та самостійності [11, с. 21]. Ефективність діяльності соціального працівника значною мірою залежить від вміння діяти у надзвичайних ситуаціях, оперативно координуючи взаємодію різних структур допомоги.

У рамках роботи з подолання насильства соціальні працівники активно впроваджують кейс-менеджмент як ефективний інструмент індивідуалізованої допомоги. Підхід передбачає комплексний супровід кожної постраждалої жінки — від моменту першого звернення до досягнення

стабільної життєвої ситуації та соціальної інтеграції. Кейс-менеджмент дає змогу враховувати особливості конкретного випадку, потреби клієнтки, ризики та ресурси. Соціальний працівник виступає координатором між різними службами — медичними закладами, поліцією, притулками, юридичними та психологічними консультантами. Завдяки такому міждисциплінарному підходу забезпечується цілісна та безперервна підтримка.

Ключовими етапами кейс-менеджменту є:

- Первинне оцінювання ситуації.
- Розробка індивідуального плану допомоги.
- Впровадження заходів підтримки.
- Моніторинг і корекція дій.
- Завершення супроводу з досягненням поставлених цілей.

Фахівці вказують на необхідність системного підходу до вирішення проблеми гендерного насильства, який включає не лише індивідуальну допомогу, але й зміну громадської думки через просвітницькі заходи. Особлива увага має приділятися підтримці жінок, які мають дітей, оскільки забезпечення безпеки і психологічного благополуччя всієї родини є одним із пріоритетних напрямів роботи [4, с. 48].

Соціальні працівники повинні брати участь у розробці місцевих програм запобігання насильству, зокрема ініціювати створення шелтерів, гарячих ліній, мобільних бригад кризового втручання. Окрім роботи з постраждалими, соціальні працівники також залучаються до розробки освітніх програм для шкіл і вищих навчальних закладів, спрямованих на формування гендерної культури у молоді.

Отже, діяльність соціальних працівників у напрямку подолання гендерно-зумовленого насильства є надзвичайно важливою складовою системи соціального захисту та підтримки постраждалих жінок. Соціальні працівники виконують широкий спектр завдань: від кризового консультування й інформування до координації допомоги, взаємодії з

іншими службами та адвокації прав клієнток. Їхня професійна участь сприяє не лише подоланню конкретних наслідків насильства, а й відновленню особистісного ресурсу жінок, їх соціальної інтеграції та підвищенню якості життя.

Для забезпечення ефективної допомоги необхідним є поєднання теоретичних знань, практичних навичок, етичної відповідальності та міждисциплінарного підходу. Таким чином, соціальний працівник виступає як активний агент змін, що сприяє утвердженню гендерної рівності та формуванню безпечного соціального середовища для жінок.

Висновки до першого розділу

У першому розділі бакалаврської роботи було здійснено комплексний аналіз сутності гендерно-зумовленого насильства як соціально-психологічного явища. Встановлено, що гендерно-зумовлене насильство має багатофакторний характер і ґрунтується на соціальних стереотипах, культурних традиціях домінування однієї статі над іншою, економічній нерівності, недостатній правовій захищеності та низькому рівні правової культури суспільства.

Причинами гендерного насильства виступають патріархальні установки, матеріальна залежність жінок, психологічна вразливість, міжгенераційна передача моделей насильницької поведінки, а також соціальні кризи, викликані війною, економічними потрясіннями та переміщенням населення. Прояви гендерно-зумовленого насильства включають фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство, соціальну ізоляцію, примус до залежності та приховані форми цифрової агресії.

Особливу увагу приділено аналізу діяльності соціального працівника у подоланні гендерно-зумовленого насильства. Визначено, що робота

соціального працівника охоплює виявлення фактів насильства, кризове втручання, надання психологічної, юридичної, медичної і соціальної допомоги, супровід постраждалих жінок на шляху до реінтеграції у суспільство. Також підкреслено роль соціальних працівників у профілактиці насильства через просвітницькі заходи, навчальні кампанії та зміну суспільних установок щодо недопустимості насильства.

Дослідження показало, що ефективна діяльність соціального працівника у цій сфері базується на мультидисциплінарному підході, дотриманні етичних принципів, індивідуалізації допомоги та розвитку партнерських мереж із залученням органів влади, громадських організацій та закладів охорони здоров'я. Забезпечення якісної допомоги постраждалим жінкам потребує системної роботи не тільки на рівні окремих кейсів, а й через формування сприятливого соціального середовища, орієнтованого на захист прав людини.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНО-ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ

2.1. Зарубіжний досвід соціальної роботи з подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками

У світовій практиці протидії гендерно-зумовленому насильству соціальна робота посідає важливе місце в системі підтримки жінок, які постраждали від насильницьких дій. Розвинені країни накопичили значний досвід у цій сфері, запровадивши ефективні механізми раннього втручання, кризової допомоги, реабілітації та профілактики. Особливої уваги у зарубіжних моделях надається міжвідомчій співпраці, мультидисциплінарному підходу, а також активному залученню громадськості до боротьби з насильством.

Вивчення закордонного досвіду дозволяє визначити успішні практики, які можуть бути адаптовані до українських реалій з урахуванням культурного, правового та соціального контексту. Аналіз таких моделей є важливим для вдосконалення вітчизняної системи соціальної допомоги та підвищення ефективності професійної діяльності соціальних працівників.

Цей підрозділ спрямований на узагальнення підходів, інструментів та організаційних форм соціальної роботи у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства в країнах Європи, Північної Америки та інших регіонах світу.

У багатьох країнах світу сформувалася розгалужена система соціальної роботи щодо запобігання та подолання гендерно-зумовленого насильства. Наприклад, у США діяльність соціальних працівників у сфері

захисту прав жінок включає кризові втручання, ведення кейс-менеджменту, підтримку постраждалих у судових процесах та сприяння їх реабілітації [49].

У США широко розповсюджена практика мобільних кризових бригад, де соціальні працівники разом із медичними працівниками виїжджають безпосередньо на місце виклику для надання невідкладної допомоги постраждалим жінкам [44; 54]. Популярною практикою є використання так званих «планів безпеки», які разом із жінкою розробляє соціальний працівник для мінімізації ризику повторного насильства [52; 57]. Для підтримки постраждалих жінок існують програми довготривалого супроводу, що включають відвідування груп підтримки, психологічну допомогу та розвиток навичок асертивності [46; 54].

У країнах Європейського Союзу велика увага приділяється мультидисциплінарному підходу: робота соціальних працівників тісно координується з поліцією, медичними установами та організаціями, що спеціалізуються на допомозі жертвам насильства [55; 56]. Важливою особливістю зарубіжної практики є функціонування мережі притулків для постраждалих жінок, які пропонують не лише тимчасове безпечне проживання, а й комплексні послуги соціального супроводу, психотерапії та професійної адаптації.

У Німеччині сформовано одну з найефективніших моделей захисту жінок, які постраждали від гендерно-зумовленого насильства. Ця система базується на міжвідомчій співпраці, індивідуальному підході та високому рівні професійної підготовки соціальних працівників. Одним із ключових елементів є індивідуальні плани безпеки, які розробляються спільно з постраждалою жінкою. Такі плани враховують рівень загрози, життєві обставини, наявність дітей і передбачають чіткий алгоритм дій у разі небезпеки, включаючи контакти довіри, маршрути екстреного переміщення та інші заходи захисту. Тут функціонує національна гаряча лінія *Hilfetelefon Gewalt gegen Frauen*, яка працює цілодобово, безкоштовно та багатомовно, зокрема й українською [51]. Консультації надають спеціально підготовлені

соціальні працівники, які не лише вислуховують та надають емоційну підтримку, а й скеровують жінок до найближчих притулків, медичних установ чи юридичних служб.

На території країни функціонує понад 350 притулків для жінок (Frauenhäuser), де постраждалі можуть отримати тимчасовий захист, соціальний супровід та психологічну допомогу. Притулки часто мають спеціалізовані програми для мігранток, жінок з інвалідністю та матерів з дітьми [56]. Водночас, у Німеччині велика увага приділяється навчанню соціальних працівників, які працюють у сфері протидії насильству. Вони проходять обов'язкову підготовку за модулями, що охоплюють розпізнавання різних форм насильства, кризове консультування, міжкультурну взаємодію та захист прав дітей, які стали свідками насильства [47].

У Франції боротьба з гендерно-зумовленим насильством реалізується через ефективну мережу спеціалізованих соціальних центрів підтримки жінок, таких як CIDFF (Centres d'Information sur les Droits des Femmes et des Familles) [48]. Центри функціонують у більшості департаментів країни та забезпечують інтегрований підхід до підтримки постраждалих жінок. У рамках їхньої діяльності жінки отримують психологічну допомогу (індивідуальні консультації, кризове консультування, групові терапії), соціальний супровід (допомога в оформленні документів, пошук тимчасового житла), а також сприяння професійній реінтеграції (наставництво, доступ до програм навчання, працевлаштування).

З метою підвищення ефективності реагування на випадки насильства, у Франції впроваджено спеціалізовану базу даних, яка дозволяє соціальним працівникам, у межах їх повноважень, відслідковувати повторювані епізоди насильства, ідентифікувати потенційно небезпечних кривдників і здійснювати координацію з поліцією, прокуратурою, службами охорони здоров'я та правозахисними організаціями. Це особливо важливо у ситуаціях, коли жінка змушена звертатися до різних служб, оскільки централізована

інформаційна система дозволяє уникнути дублювання, втрати даних або затримки в наданні допомоги.

У Франції також діє єдина національна телефонна лінія 3919 «Violences Femmes Info», яка працює цілодобово, анонімно та безкоштовно. Консультанти гарячої лінії проходять спеціалізовану підготовку, зокрема в питаннях гендерного насильства, культурної чутливості та кризового реагування. Вони можуть оперативно направити жінку до найближчого кризового центру або притулку, де також працюють соціальні працівники, які володіють механізмами екстреної допомоги [47].

У Норвегії державна політика у сфері протидії гендерно зумовленому насильству базується на принципах мультидисциплінарного підходу, раннього втручання та адресної допомоги. Велику роль у цьому процесі відіграють міжвідомчі кризові команди (kriseteam), створені на муніципальному рівні. До складу таких команд входять соціальні працівники, поліцейські, лікарі, юристи, психологи та представники служб захисту дітей, які спільно розглядають кожен випадок насильства та оперативно координують дії, спрямовані на захист постраждалих та зменшення ризику повторного насильства [48]. Кризові команди забезпечують індивідуальне планування безпеки для постраждалих жінок, організовують тимчасове розміщення у захищених притулках, юридичну підтримку, супровід у суді та довготривалу психологічну реабілітацію. Такі команди функціонують у кожному муніципалітеті, мають чіткі протоколи реагування і здійснюють виїзди на місце подій разом із поліцією у випадках домашнього насильства.

Унікальна норвезька практика — спеціалізовані центри допомоги чоловікам-кривдникам (Alternativ til Vold, ATV). Це некаральні, терапевтичні структури, які фінансуються державою і мають на меті запобігти повторним випадкам насильства шляхом роботи з агресорами. У цих центрах працюють соціальні працівники, психотерапевти та консультанти, які реалізують програми корекції агресивної поведінки. Робота включає індивідуальні

консультації, групову терапію, навчання контролю емоцій, усвідомлення наслідків власних дій та розвиток ненасильницьких стратегій поведінки [47].

У Нідерландах соціальні працівники забезпечують як підтримку постраждалим жінкам, так і роботу з кривдниками. Одним із напрямів є участь у реалізації корекційних програм для чоловіків-агресорів, таких як «Beter uit de strijd» («Краще без боротьби»), що впроваджуються у співпраці з місцевими соціальними службами та психологічними центрами. Програми включають індивідуальні консультації, групову терапію, навчання емоційному контролю та опрацювання моделей насильницької поведінки [56]. Соціальні працівники здійснюють кейс-менеджмент, стежать за виконанням умов участі в програмі, координують дії з поліцією та судом, а також підтримують контакт із постраждалою стороною задля її безпеки. Паралельно з цим активно реалізуються програми економічної реінтеграції жінок, які постраждали від насильства. Наприклад, у рамках програм «Herstart» («Новий початок») і «WE Start», соціальні працівники допомагають клієнткам повернутися до трудової діяльності, адаптуватися до нових умов життя та досягти економічної самостійності. Надають підтримку у працевлаштуванні, сприяють проходженню курсів фінансової грамотності, організовують професійну переорієнтацію та допомагають у пошуку житла, доступу до соціальних і медичних послуг.

У Швейцарії система підтримки постраждалих від домашнього насильства базується на моделі мультиагентного супроводу, яка передбачає індивідуальний підхід до кожної жінки. Після звернення за допомогою кожній постраждалій призначається персональний консультант — соціальний працівник, який не лише координує процес надання послуг, а й стає ключовою фігурою в її маршруті виходу з кризи. Консультант відповідає за створення та реалізацію індивідуального плану допомоги, що включає психологічну підтримку, юридичні консультації, допомогу в оформленні притулку, медичні послуги та супровід у питаннях працевлаштування й соціальної інтеграції [55]. Тут приділяють особливу увагу підготовці самих

соціальних працівників. Функціонують спеціалізовані сертифіковані курси, зокрема на базі таких інституцій, як Haute école de travail social (HETS) у Женеві та Haute école spécialisée de Suisse occidentale (HES-SO).

Програми охоплюють теми ідентифікації ознак насильства, кризового втручання, міжкультурної компетентності, профілактики вторинної віктимізації та розробки індивідуальних планів безпеки, які передбачають конкретні алгоритми дій у разі загрози повторного насильства. Соціальні працівники тісно співпрацюють із центрами підтримки, як-от Violence Que Faire чи Frauenhaus Schweiz, де постраждалим жінкам надається цілодобовий доступ до фахової допомоги. У рамках міжвідомчої співпраці вони також координують свою діяльність з поліцією, медичними установами, адвокатами та притулками для забезпечення безперервного та безпечного супроводу клієнтки [47]. У Канаді боротьба з гендерно-зумовленим насильством здійснюється в межах Національної стратегії з протидії гендерному насильству, яка акцентує увагу на роботі з уразливими групами жінок — мігрантками, представницями корінних народів, жінками з інвалідністю, особами з ЛГБТК+ спільноти та тими, хто перебуває у складних життєвих обставинах [45].

Соціальні працівники, залучені до реалізації цієї стратегії, проходять спеціальну підготовку з питань культурної чутливості, інклюзивної практики та роботи з травмованими клієнтками, що дозволяє враховувати культурні, мовні та соціальні особливості постраждалих. У провінції Онтаріо впроваджено програму Trauma-Informed Practice Training, яка навчає фахівців працювати з жінками, що пережили насильство, з урахуванням їхнього травматичного досвіду та культурного контексту [45].

Модель соціальної допомоги в Канаді передбачає безперервний індивідуальний супровід кожної постраждалої: від моменту звернення по допомогу до повної соціальної стабілізації. Жінці призначається персональний консультант, який координує усі етапи надання допомоги — від евакуації в безпечне місце й оформлення документів до надання

медичної, юридичної, психологічної підтримки та сприяння працевлаштуванню.

Діє розгалужена мережа центрів допомоги, серед яких ShelterSafe.ca — онлайн-платформа для пошуку притулку, Native Women's Association of Canada — центр підтримки корінних жінок, а також Women's Shelters Canada, що об'єднує понад 500 притулків і служб підтримки по всій країні [45].

Одним із елементів зарубіжного досвіду є систематичне професійне навчання та супервізія соціальних працівників, що забезпечує їхню емоційну стійкість та підвищує якість допомоги постраждалим.

У Великій Британії система реагування на гендерно-зумовлене насильство є однією з найрозвиненіших у Європі, і соціальні працівники відіграють у ній ключову роль. Вони тісно співпрацюють з незалежними адвокатами з питань домашнього насильства (Independent Domestic Violence Advisors – IDVAs), які забезпечують правовий супровід та захист інтересів постраждалих жінок у суді, під час взаємодії з поліцією та іншими службами [51].

У Великій Британії діє програма Domestic Abuse Matters, розроблена організацією SafeLives, яка забезпечує спеціалізоване навчання для поліції, соціальних працівників і медиків [55]. Програма акцентує увагу на розпізнаванні ознак прихованого або психологічного насильства, важливості емпатичного підходу, забезпеченні безпеки постраждалих та недопущенні вторинної віктимізації під час звернення по допомогу. У межах цієї програми соціальні працівники навчаються вести складні випадки міжкультурного або міжетнічного насильства, включаючи випадки примусового шлюбу або «злочинів честі».

В країні функціонують Multi-Agency Risk Assessment Conferences (MARACs) — міжвідомчі комісії, у яких соціальні працівники беруть участь разом із поліцією, медичними установами, адвокатами та представниками притулків. На цих зустрічах аналізуються найризикованіші випадки

домашнього насильства, ухвалюються колективні рішення щодо захисту жертви та моніториться динаміка випадку [48].

Проведений аналіз зарубіжного досвіду показує, що ефективна соціальна робота у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства базується на цілісному, міждисциплінарному підході, широкій міжвідомчій взаємодії, а також активній участі громади. У країнах з розвиненими системами соціального захисту широко застосовуються комплексні програми підтримки, які охоплюють кризове втручання, психологічну допомогу, юридичну підтримку, тимчасове житло та соціальну реінтеграцію постраждалих жінок.

Вивчення цього досвіду є надзвичайно цінним для України, адже дозволяє не лише перейняти ефективні моделі, а й адаптувати їх з урахуванням національних особливостей. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню якості соціальних послуг, посиленню захисту прав жінок та зменшенню масштабів гендерного насильства в українському суспільстві.

2.2. Організація та аналіз результатів діагностичного дослідження особливостей професійної діяльності соціального працівника щодо подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками

Дослідження ролі соціального працівника у подоланні гендерно-зумовленого насильства є важливим кроком у вдосконаленні соціальної роботи в цій сфері. Адже саме соціальні працівники є ключовими фігурами в системі підтримки постраждалих жінок, вони здійснюють не лише консультації та надають допомогу в кризових ситуаціях, а й працюють над профілактикою насильства, підтримкою жінок у реабілітаційний період та забезпеченням їх соціальної реінтеграції.

Цей підрозділ присвячений організації дослідження, в рамках якого аналізуються основні аспекти діяльності соціальних працівників у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства, а також оцінюються результати цієї діяльності. Особливу увагу буде приділено методам, які використовуються соціальними працівниками для ефективної підтримки жінок, що стали жертвами насильства, та факторам, що впливають на ефективність їх роботи.

Вивчення результатів дослідження дозволить оцінити реальний внесок соціальних працівників у боротьбу з насильством, виявити сильні та слабкі сторони існуючих практик, а також розробити рекомендації для подальшого вдосконалення діяльності соціальних служб у цій важливій сфері.

Для виявлення реальної ролі та ефективності діяльності соціальних працівників у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства нами було проведено діагностичне дослідження у березні-квітні 2025 року. У дослідженні взяли участь:

- 15 соціальних працівників із різних регіонів України, які працюють у центрах соціальних служб, притулках для постраждалих від насильства та кризових центрах (Центр соціальних служб оболонського району (м. Київ); Обласний кризовий центр для жінок (м. Житомир); Центр соціально-психологічної допомоги при міському управлінні соціального захисту населення (м. Черкаси);
- 10 жінок, які зверталися за допомогою до цих соціальних служб у зв'язку з насильством.

Методами збору інформації стали:

- Онлайн-анкетування соціальних працівників (Додаток А);
- Онлайн-анкетування постраждалих жінок (Додаток Б);
- Інтерв'ю з окремими фахівцями (Додаток В).

У межах дослідження були розроблені окремі анкети для соціальних працівників і для жінок-клієнток. Анкета для соціальних працівників містила запитання щодо:

- основних напрямів їхньої роботи з постраждалими,
- труднощів, які виникають у практиці,
- оцінки ефективності наявної системи допомоги.

Анкета для постраждалих жінок включала питання щодо:

- видів допомоги, яку вони отримали,
- оцінки ефективності соціальної підтримки,
- труднощів, із якими вони стикалися при зверненні за допомогою.

У процесі анкетування вдалося зібрати важливу емпіричну інформацію, що дозволяє оцінити стан соціальної роботи у сфері протидії гендерно-зумовленому насильству. Проаналізуємо детальніше результати відповідей соціальних працівників:

- 92% опитаних зазначили, що їх основна робота полягає у кризовій підтримці постраждалих жінок.
- 76% соціальних працівників повідомили, що часто стикаються з нестачею ресурсів для надання допомоги (притулків, психологів, юристів).
- 68% вказали на проблему недостатнього рівня обізнаності населення про існуючі сервіси допомоги.
- 84% працівників вважають, що мультидисциплінарна співпраця (із поліцією, медиками, юристами) є обов'язковою для ефективної роботи.

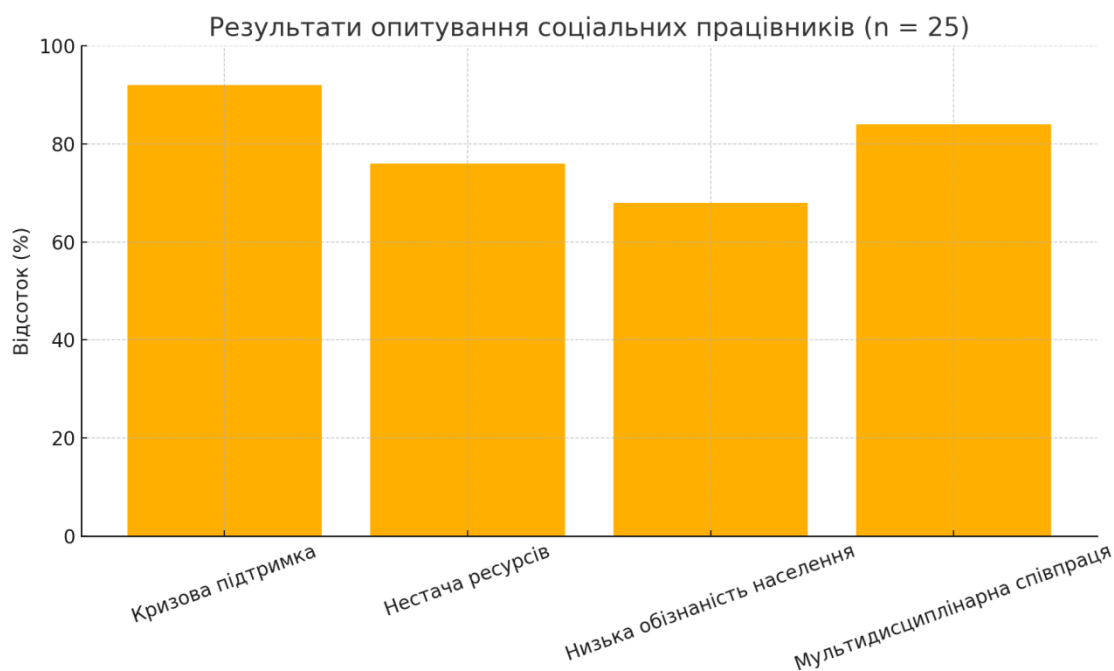

Рис. 2.1. Результати відповідей соціальних працівників на запитання анкети

Аналіз відповідей постраждалих жінок засвідчив, що:

- 70% опитаних жінок отримали психологічну підтримку через соціальні служби.
- 60% отримали допомогу в юридичному супроводі.
- 50% зазначили, що їм надали допомогу у тимчасовому притулку.
- 50% повідомили про труднощі у зверненні по допомогу через страх осуду або недовіру до державних органів.
- 80% опитаних жінок задоволені якістю наданої допомоги.

Рис.2.2. Результати відповідей жінок на запитання анкети

Проведене дослідження дозволило виявити важливі аспекти діяльності соціальних працівників у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства та оцінити ефективність соціальної підтримки з погляду самих постраждалих жінок. Результати опитування соціальних працівників свідчать, що основним напрямом їхньої роботи є кризова допомога, що було вказано 92% респондентів. Це підтверджує високий рівень залученості соціальних працівників у ситуації екстреної підтримки жінок, які зазнали насильства. Водночас значна частина соціальних працівників (76%) акцентувала на нестачі ресурсного забезпечення. Така ситуація істотно обмежує можливості надання повноцінної допомоги, особливо у малих містах та сільській місцевості.

Ще одним важливим викликом, за словами працівників (68%), є низький рівень обізнаності населення про можливості отримання допомоги. Це свідчить про необхідність посилення інформаційної кампанії та роботи із профілактикою насильства. Більшість фахівців (84%) підкреслили важливість мультидисциплінарної взаємодії для забезпечення комплексного підходу до допомоги постраждалим.

Результати опитування постраждалих жінок підтвердили, що соціальні служби є важливим ресурсом підтримки. Так, 70% опитаних отримали психологічну допомогу, що є важливим чинником стабілізації їхнього емоційного стану. 60% зверталися за юридичним супроводом, що демонструє потребу в захисті прав та інтересів потерпілих. Тимчасовий притулок отримали 50% жінок, що вказує на певні позитивні зрушення у доступі до кризових сервісів.

Однак проблема страху осуду, недовіри до інституцій та соціальної стигматизації залишається актуальною: 50% жінок зазначили труднощі у зверненні по допомогу. Це свідчить про те, що робота соціальних служб має поєднувати безпосередню допомогу із діяльністю, спрямованою на подолання суспільних упереджень щодо жертв насильства.

Загалом оцінка ефективності діяльності соціальних працівників є позитивною: 80% жінок задоволені наданою допомогою. Це підтверджує, що фахівці соціальної роботи здатні надавати якісну підтримку, попри існуючі труднощі.

Як показало дослідження, основний акцент у роботі соціальних працівників робиться на кризову підтримку постраждалих жінок (92% опитаних). Це пояснюється тим, що звернення до соціальних служб, як правило, відбувається вже після критичних епізодів насильства. Соціальні працівники першочергово вирішують питання забезпечення фізичної безпеки жінки, стабілізації її емоційного стану та пошуку термінового притулку.

Утім, низький відсоток комплексної реабілітації, наданої постраждалим, може бути наслідком нестачі ресурсів та відсутності довготривалих програм супроводу. Тільки частина закладів має можливість супроводжувати жінок після кризової стадії до повної реінтеграції у суспільство.

Високий відсоток респондентів (76%) відзначив проблему недостатнього ресурсного забезпечення. Це стосується як кількості спеціалізованих притулків, кризових центрів, так і доступності професійних

психологів, адвокатів, медиків, які залучаються для комплексної допомоги. Недостатня координація між структурами також ускладнює своєчасне реагування на випадки насильства.

Низький рівень обізнаності громадян (68%) про наявність допоміжних сервісів залишається серйозним бар'єром для вчасного звернення потерпілих жінок. Це вказує на необхідність посилення інформаційної кампанії на місцевому рівні.

Дослідження показало, що більшість жінок, які звернулися за допомогою, реально отримали різноманітні види підтримки:

- психологічну допомогу (70%),
- юридичну допомогу (60%),
- доступ до тимчасового притулку (50%).

Такий розподіл свідчить, що соціальні служби загалом справляються зі своїми основними функціями.

Однак, 48% жінок вказали, що при зверненні за допомогою виникали труднощі, зокрема через страх осуду, стигматизацію або негативний досвід взаємодії з державними структурами. Що свідчить про наявність стійких соціокультурних бар'єрів у питаннях протидії насильству.

При цьому 81% опитаних залишилися задоволеними отриманою допомогою, що є важливим індикатором професіоналізму соціальних працівників, які часто працюють в умовах ресурсних обмежень і суспільного тиску.

У межах діагностичного дослідження було проведено також інтерв'ювання деяких соціальних працівників, які безпосередньо працюють з жінками, що постраждали від гендерно-зумовленого насильства. Нижче подано узагальнений аналіз відповідей на ключові запитання.

Переважає більшість фахівців зазначили, що найпоширеніші звернення стосуються потреби в тимчасовому прихистку, психологічній підтримці, юридичних консультаціях (зокрема щодо подання заяв до поліції та оформлення розлучення), а також отриманні інформації про захист прав

дітей. Досить часто жінки звертаються у стані глибокого стресу або навіть без розуміння того, що вони стали жертвами насильства — для них важливо отримати базову підтримку й орієнтацію в діях.

Соціальні працівники також відзначають, що міжвідомча взаємодія існує, однак не завжди є ефективною. У більшості випадків контакти з поліцією відбуваються за запитом, але часто бракує оперативності та злагодженості. Медичні установи, за словами респондентів, переважно обмежуються наданням первинної допомоги, а юридичні служби не завжди мають можливість надати безоплатну та фахову підтримку в повному обсязі. У деяких громадах відчувається дефіцит міждисциплінарної комунікації.

Відповідаючи на питання стосовно труднощів у роботі з даною категорією клієнтів, фахівці зазначають про: нестачу ресурсів: житла для постраждалих, кваліфікованих психологів, транспорту для евакуації, а також обмеженість фінансування. Крім того, працівники наголошують на складності переконати жінку залишити кривдника, особливо коли вона залежна фінансово або має дітей. Серед проблем також згадують надмірне навантаження на персонал, недостатній захист самих працівників під час кризових втручань, а також бюрократичні перепони при оформленні допомоги.

Говорячи про ресурси, яких не вистачає соціальним працівникам, респонденти найчастіше зазначали про відсутність достатньої кількості кризових центрів з можливістю проживання, фахівців з психологічної травми, адвокатів, які можуть надавати послуги безоплатно, а також нестачу навчальних програм для самих соціальних працівників. Також було наголошено на потребі в розширенні інформаційної кампанії для населення щодо доступних послуг.

Також працівники пропонують кілька напрямів покращення: створення регіональних координаційних центрів допомоги жінкам, вдосконалення механізмів міжвідомчої співпраці, збільшення фінансування соціальних служб, введення спеціалізованих мобільних бригад швидкого реагування,

посилення заходів з підвищення кваліфікації персоналу. Також наголошується на необхідності реформування законодавства щодо захисту прав жертв гендерно-зумовленого насильства та впровадження обов'язкового навчання для працівників поліції і судових органів.

Підтвердження важливості кризової підтримки як основного напрямку діяльності соціальних працівників знаходимо у працях українських дослідників, які наголошують, що в умовах загострення кризових ситуацій саме соціальний працівник забезпечує першу психологічну стабілізацію постраждалої особи.

Проблема нестачі ресурсів у роботі із жертвами гендерного насильства є типовою і для міжнародної практики. Як зазначає Мельник В.А., без розбудови мережі спеціалізованих установ, таких як притулки та кризові центри, якість соціальної допомоги залишається недостатньою [27]. Низький рівень обізнаності громадськості про можливості звернення по допомогу також відображений у наукових роботах: Письменна І.О. підкреслює, що багато жінок не знають про існування кризових служб або мають упередження щодо їх ефективності [33].

Позитивні оцінки з боку постраждалих жінок (81% задоволення якістю допомоги) корелюють із висновками досліджень Радчук Л.В., яка наголошує на високій значущості емоційної підтримки і доступності кризових сервісів у процесі подолання насильства [35].

Важливість мультидисциплінарного підходу підкреслюється багатьма авторами. Зокрема, Карась Л.М. наголошує, що успішна протидія гендерному насильству неможлива без скоординованої взаємодії поліції, медичних установ і соціальних служб [17]. Також актуальність впровадження заходів профілактики відзначає Костенко Л.В., яка вказує, що недостатня превентивна діяльність серед населення призводить до зростання латентних форм насильства [21].

Проблему психологічної травматизації потерпілих жінок, що утруднює їх звернення по допомогу, розглядає Білик Н.І., підкреслюючи, що тривала

дія насильства руйнує довіру до інституцій і суспільних механізмів захисту [2, с. 37].

Таблиця 2.1

Основні напрями роботи соціальних працівників

Напрямок роботи	Відсоток соціальних працівників (%)
Кризова підтримка	92
Недостатність ресурсів	76
Низький рівень обізнаності	68
Необхідність мультидисциплінарної взаємодії	84

Таблиця 2.1 ілюструє розподіл основних напрямів діяльності соціальних працівників у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства.

Згідно з отриманими даними:

- Кризова підтримка (92%) є безумовним пріоритетом у роботі соціальних працівників. Це включає забезпечення базової безпеки постраждалих жінок, надання невідкладної психологічної допомоги та сприяння тимчасовому розміщенню у притулках. Висока частка свідчить про орієнтацію соціальної роботи на негайну допомогу жінкам у критичних ситуаціях.
- Недостатність ресурсів (76%) визнана соціальними працівниками однією з найсерйозніших проблем. Йдеться про брак кризових центрів, обмежений доступ до професійних психологів, адвокатів, обмежені фінансові можливості для супроводу постраждалих на тривалому етапі реабілітації.
- Низький рівень обізнаності населення (68%) щодо наявних можливостей звернення по допомогу залишається серйозним бар'єром для боротьби із насильством. Соціальні працівники вказують на необхідність активізації просвітницької діяльності серед населення.
- Необхідність мультидисциплінарної взаємодії (84%) вказує на те, що ізольована діяльність соціальних служб недостатня. Для ефективної

протидії насильству потрібна тісна співпраця із поліцією, закладами охорони здоров'я, освітніми установами, юридичними структурами.

Отже, соціальні працівники працюють в умовах великого навантаження та обмежених ресурсів, що обумовлює орієнтацію на кризову допомогу. Водночас є нагальна потреба у розвитку інфраструктури підтримки й підвищенні інформованості громадян.

Таблиця 2.2

Отримана допомога постраждалим жінкам

Отримана допомога	Відсоток постраждалих жінок (%)
Психологічна підтримка	70
Юридичний супровід	60
Тимчасовий притулок	50
Виникнення труднощів при зверненні	50
Задоволення допомогою	80

Таблиця 2.2 узагальнює дані про види допомоги, яку фактично отримали жінки, що звернулися до соціальних служб після пережитого насильства. Згідно з результатами:

- Психологічна підтримка (70%) була надана більшості постраждалих. Це свідчить про визнання психологічної реабілітації важливою складовою соціальної роботи.
- Юридичний супровід (60%) отримали понад половина жінок, що вказує на активне залучення соціальних працівників у захист прав потерпілих через надання доступу до безкоштовної юридичної допомоги.
- Тимчасовий притулок (50%) отримала лише частина жінок, що демонструє обмежену доступність кризових центрів або притулків у деяких регіонах України.
- Виникнення труднощів при зверненні (60%) пов'язано із соціальними бар'єрами: страхом осуду, відсутністю довіри до інституцій, попереднім негативним досвідом. Це свідчить про необхідність паралельної роботи із суспільними установками щодо жертв насильства.

- Задоволення допомогою (80%) демонструє, що попри наявні виклики більшість жінок позитивно оцінюють якість наданих їм послуг.

Жінки, які звертаються за допомогою, переважно отримують багатокомпонентну підтримку. Проте існують суттєві прогалини у сфері розміщення в кризових притулках і необхідність подолання соціальних страхів та недовіри.

2.3. Рекомендації щодо покращення діяльності соціального працівника у напрямку подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками

Протидія гендерно-зумовленому насильству є складним та багатогранним процесом, що потребує ефективної і злагодженої роботи численних фахівців, серед яких важливу роль відіграють соціальні працівники. Оскільки їх діяльність безпосередньо пов'язана з наданням допомоги жінкам, що стали жертвами насильства, важливою умовою її ефективності є постійне вдосконалення професійних навичок, знань і методик.

У цьому підрозділі буде розглянуто низку рекомендацій, спрямованих на покращення діяльності соціальних працівників у напрямку подолання гендерно-зумовленого насильства. Вони базуються на аналізі існуючих практик, досвіду зарубіжних країн та результатах дослідження, проведеного в межах цієї роботи. Особлива увага буде приділена аспектам підвищення кваліфікації, вдосконалення міжвідомчої взаємодії, розвитку методів кризового втручання та покращення психологічної підтримки жертв насильства.

Запропоновані рекомендації мають на меті покращити якість соціальних послуг, підвищити рівень професіоналізму соціальних працівників і забезпечити більш ефективний захист жінок від гендерно-

зумовленого насильства. Можна виділити такі основні напрямки розроблених нами рекомендацій:

1. Професійний розвиток соціальних працівників:

- Підвищення кваліфікації соціальних працівників має стати обов'язковим компонентом державної політики у сфері протидії гендерному насильству. Регулярне навчання фахівців дозволяє уникати професійного вигорання та підвищує ефективність кризового консультування.

- Важливо забезпечити постійне професійне навчання соціальних працівників з питань кризового втручання, правового захисту жертв насильства та етичних стандартів взаємодії з клієнтами.

- Необхідно впровадити обов'язкову сертифікацію фахівців, що працюють із постраждалими від насильства, для забезпечення високого рівня професійних стандартів допомоги.

- Соціальні працівники повинні мати доступ до розширених аналітичних інструментів для моніторингу ефективності заходів підтримки і профілактики насильства.

- Необхідно запровадити обов'язкову перепідготовку соціальних працівників кожні три роки у сфері протидії насильству для актуалізації знань щодо сучасних методик допомоги.

- Систематичне проведення тренінгів щодо особливостей роботи з жінками різних соціальних груп (мігрантки, жінки з інвалідністю, жінки похилого віку) має стати обов'язковим елементом професійного розвитку.

- Необхідно стимулювати участь соціальних працівників у наукових дослідженнях і моніторингових програмах щодо ефективності протидії гендерно-зумовленому насильству.

2. Розвиток системи соціальної підтримки постраждалих жінок

- Запровадження програм тривалої соціальної підтримки жінок, які вийшли із ситуації насильства. Відсутність довгострокових програм призводить до ризику повернення жінок у коло насильства через фінансову залежність або соціальну ізоляцію.

- Розширення використання кейс-менеджменту, який забезпечує безперервний супровід кожної постраждалої від моменту звернення до повної стабілізації життєвої ситуації.
- Розширення доступу до спеціалізованих сервісів для постраждалих груп населення — жінок з інвалідністю, літніх жінок, мігранток.
- Впровадження програм соціальної адаптації для жінок, які пережили насильство, з акцентом на підвищення життєвих навичок, самостійність та професійну орієнтацію.
- Розширення програм реінтеграції постраждалих жінок через навчання, розвиток навичок самозайнятості та забезпечення доступу до ринку праці.
- Створення програм наставництва для постраждалих жінок, у рамках яких успішно реабілітовані клієнтки могли б підтримувати нових звернень і допомагати їм пройти етапи адаптації.
- Розвиток мережі соціальних квартир для тимчасового проживання постраждалих жінок та їхніх дітей як альтернативи переповненим кризовим центрам.

3. Міжвідомча та міжсекторальна взаємодія:

- Необхідно впроваджувати єдині стандарти реагування на випадки насильства у межах мультидисциплінарних команд, що забезпечить швидке і комплексне надання допомоги постраждалим.
- Соціальні працівники повинні системно залучатися до створення локальних стратегій попередження насильства в громадах, що сприятиме більшій доступності допомоги для жінок у малих населених пунктах.
- Необхідно розробити локальні протоколи взаємодії установ соціального захисту з правоохоронними органами та закладами охорони здоров'я для оперативної допомоги жінкам, які зазнали насильства.
- Соціальні працівники повинні активно долучатися до розробки законодавчих ініціатив, спрямованих на вдосконалення механізмів захисту жертв гендерного насильства.

- Необхідно розширити співпрацю соціальних служб із громадськими організаціями, які спеціалізуються на підтримці постраждалих від насильства, що дозволить об'єднати ресурси і досвід для ефективнішої допомоги.

- Слід удосконалити механізми правового захисту постраждалих жінок через активну участь соціальних працівників у юридичному супроводі справ про домашнє насильство.

- Потрібно посилити інституційні механізми захисту жінок через залучення до розробки місцевих політик із протидії насильству громадських рад та координаційних комітетів за участю представників соціальних служб.

- Доцільно удосконалити процедури міжвідомчого обміну інформацією між соціальними службами, поліцією, медичними закладами та судами, що дозволить скоротити час реагування на звернення жінок, які постраждали від насильства.

4. Цифровізація та інновації у сфері допомоги:

- У контексті інформаційної політики необхідно створювати доступні ресурси для постраждалих жінок, включно з мобільними додатками, інтерактивними сайтами та анонімними консультаційними платформами. Ініціативи з цифровізації допомоги детально розглянуті у дослідженнях Скіпальської Г. [39, с. 86].

- Необхідно активізувати цифровізацію послуг для жертв насильства через створення мобільних додатків та онлайн-платформ, що дозволить постраждалим анонімно звертатися по допомогу.

- Для підвищення ефективності діяльності соціальних працівників доцільно використовувати інструменти електронного моніторингу випадків насильства та автоматизації обліку звернень постраждалих жінок.

- Соціальні працівники повинні мати доступ до розширених аналітичних інструментів для моніторингу ефективності заходів підтримки і профілактики насильства.

- Слід удосконалити статистичний облік випадків гендерно-зумовленого насильства шляхом уніфікації критеріїв фіксації фактів насильства в системах соціального захисту.

- Необхідно розробити інноваційні моделі дистанційної соціальної підтримки (телефонні консультації, онлайн-платформи) для жінок, які проживають у віддалених районах або через страх не можуть звернутися особисто.

- Слід забезпечити соціальних працівників спеціалізованими інструментами оцінки ризиків повторного насильства, що дозволить краще планувати стратегії безпеки для жінок .

5. Робота з вразливими групами:

- Важливим напрямом є розширення доступу до спеціалізованих сервісів для постраждалих груп населення — жінок з інвалідністю, літніх жінок, мігранток. Питання інклюзивності соціальних послуг висвітлює Лобода Н.А., наголошуючи, що такі категорії часто залишаються поза увагою системи допомог [24].

- Необхідно розширити психологічну підтримку для дітей, які стали свідками або жертвами домашнього насильства, адже ігнорування їхніх потреб призводить до глибоких емоційних травм.

- Важливим напрямом удосконалення діяльності соціального працівника є робота з дітьми, які стали свідками насильства, через створення спеціалізованих програм психологічної допомоги для мінімізації наслідків вторинної віктимізації.

- Доцільно впроваджувати спеціальні програми підтримки для вагітних жінок, які пережили насильство, оскільки цей період особливо критичний для фізичного і психічного здоров'я матері та дитини.

- Слід впровадити спеціальні протоколи роботи соціальних працівників із жінками, які перебувають у вразливому стані під час вагітності або догляду за дітьми, оскільки такі періоди підвищують ризик насильства.

– Необхідно розробити спеціальні протоколи роботи із жінками з інвалідністю, враховуючи особливі потреби доступу до інформації, мобільності та захисту під час отримання соціальних послуг.

– Слід інтегрувати принципи міжкультурної компетентності у роботу соціальних працівників, оскільки жінки-мігрантки або представниці меншин стикаються з додатковими бар'єрами у доступі до допомоги.

Отже, ефективна діяльність соціального працівника у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства над жінками потребує системного вдосконалення як на рівні професійної підготовки, так і в межах інституційної взаємодії. Запропоновані рекомендації свідчать про необхідність: посилення міжвідомчої співпраці між соціальними службами, поліцією, медичними закладами та громадськими організаціями; впровадження обов'язкової спеціалізованої підготовки соціальних працівників щодо виявлення, реагування та підтримки постраждалих від насильства; удосконалення механізмів правової й психологічної допомоги жінкам, які стали жертвами насильства; підвищення рівня правової обізнаності та гендерної чутливості серед соціальних працівників тощо. Імплементация таких рекомендацій сприятиме зміцненню професійної ролі соціального працівника як ключової фігури у системі захисту прав жінок, а також підвищенню якості надання соціальних послуг у кризових ситуаціях.

Висновки до другого розділу

У другому розділі дипломної роботи було здійснено аналіз існуючого досвіду соціальної роботи у напрямку протидії гендерно-зумовленому насильству. Вивчення зарубіжного досвіду показало, що ефективна діяльність соціальних працівників у боротьбі з насильством базується на мультидисциплінарній взаємодії, кризовій допомозі, довготривалому супроводі жінок, використанні індивідуальних планів безпеки та розвитку спеціалізованих сервісів для різних соціальних груп.

Результати проведеного діагностичного дослідження засвідчили, що в Україні соціальні працівники активно здійснюють кризову підтримку постраждалих жінок, проте їхня діяльність ускладнюється недостатністю ресурсного забезпечення, низькою обізнаністю населення про сервіси допомоги та відсутністю системної взаємодії між різними інституціями.

Водночас більшість опитаних жінок високо оцінили якість наданої допомоги, що свідчить про професіоналізм соціальних працівників навіть в умовах обмежених можливостей.

На основі аналізу проблемних аспектів та вивченого практичного досвіду були сформульовані рекомендації щодо удосконалення діяльності соціального працівника у сфері подолання гендерно-зумовленого насильства. Серед них: розширення мережі притулків, посилення інформаційної роботи серед населення, систематичне підвищення кваліфікації соціальних працівників, впровадження кризових програм для родин, підтримка економічної незалежності постраждалих жінок, активізація міжвідомчої співпраці та впровадження інноваційних форм допомоги.

Таким чином, результати аналізу засвідчують, що соціальні працівники відіграють ключову роль у подоланні гендерно-зумовленого насильства над жінками, а їхня діяльність потребує постійного вдосконалення та підтримки як на державному, так і на місцевому рівнях.

ВИСНОВКИ

У межах виконання бакалаврської роботи на тему «Роль соціального працівника у подоланні гендерно-зумовленого насильства над жінками» було вирішено чотири ключові завдання, сформульовані у вступі. Відповіді на них підсумовують основні результати дослідження:

1. Гендерно-зумовлене насильство над жінками виступає не лише порушенням прав людини, а й глибокою соціальною проблемою, що базується на системній нерівності, дискримінації та патріархальних стереотипах. Це явище охоплює фізичне, психологічне, сексуальне, економічне та інші форми насильства, які мають спільну природу – домінування, контроль і підпорядкування жінки на підставі її статі. У ході дослідження з'ясовано, що насильство набуває як відкритих, так і латентних форм, а його наслідки мають довготривалий травматичний характер.

2. Проаналізовано комплекс соціальних, економічних, культурних та правових чинників, які сприяють поширенню насильства щодо жінок. Серед головних причин виокремлено економічну залежність жінок, толерантність до насильства в суспільстві, слабку превентивну політику держави, низький рівень правової обізнаності, а також міжпоколінне відтворення дискримінаційних моделей поведінки. Найпоширенішими формами насильства залишаються психологічне та фізичне, при цьому вразливі групи (жінки з інвалідністю, мігрантки, самотні матері) стикаються із подвійною дискримінацією.

3. У роботі розкрито функції соціального працівника як посередника, кризового консультанта, захисника прав постраждалої, координатора міжвідомчої взаємодії. Основна увага в роботі соціальних служб зосереджується на наданні кризової підтримки, інформуванні щодо прав та можливостей, забезпеченні доступу до притулку, психологічної та юридичної допомоги. Водночас виявлено проблеми недостатньої матеріально-ресурсної

бази, дефіциту кадрів, брак координації між установами та потребу в підвищенні фахового рівня працівників.

4. На основі опитування 15 соціальних працівників та 10 постраждалих жінок встановлено, що основним напрямом роботи фахівців є кризова допомога, однак існують значні прогалини у довготривалій реабілітації та реінтеграції жінок. Високий рівень задоволеності послугами поєднується з труднощами доступу до них у сільських громадах. Рекомендації охоплюють 5 основних напрямів удосконалення: професійний розвиток соціальних працівників, розвиток систем підтримки, міжвідомчу взаємодію, цифровізацію, роботу з вразливими групами, профілактику насильства та управлінсько-моніторингові механізми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бевз Г. М. Гендерна рівність у сучасному суспільстві: соціально-педагогічний аспект. Київ: Вид. дім «Слово», 2018. 135 с.
2. Білик Н. І. Психологічна підтримка жертв домашнього насильства. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 128 с.
3. Бойко О. І. Діяльність соціальних служб у сфері запобігання гендерно-зумовленому насильству. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 140 с.
4. Бучин М. І. Домашнє насильство: профілактика та соціальна допомога. Івано-Франківськ: Плай, 2017. 156 с.
5. Васильченко І. П. Гендерне насильство: психологічний супровід постраждалих. Київ: Освіта України, 2021. 122 с.
6. Гаврилук О. С. Гендерна політика і запобігання насильству: соціологічний вимір. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2020. 119 с.
7. Гайдучок Т. В. Соціальна робота у сфері попередження насильства в сім'ї. Чернівці: ЧНУ, 2018. 143 с.
8. Гнатюк О. Б. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з домашнім насильством. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 130 с.
9. Горбаченко О. В. Формування педагогічної культури батьків учнів початкової школи. Запоріжжя: КПУ, 2020. 102 с.
10. Гриценко І. А. Гендерна дискримінація та насильство: нові виклики для України. Київ: Логос, 2021. 144 с.
11. Гуренко О., Мацейко Н. Розв'язання проблеми запобігання та протидії гендерно-зумовленому насильству в Україні у контексті соціальної роботи та соціальної освіти. Соціальна робота та освіта. 2021. Вип. 2(7). С. 12–23.
12. Євтух І. Б. Проблеми гендерної рівності в сучасному світі. Київ : Либідь, 2022. 152 с.

13. Журавель Т. С. Соціальний захист жінок в Україні. Харків : Право, 2019. 136 с.
14. Забашта О. В. Соціальна робота із сім'ями в кризі. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 128 с.
15. Іванова Н. О. Соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства: досвід та перспективи // Соціальна політика і соціальна робота. 2018. № 2. С. 58–64.
16. Калініна Т. О. Соціальна підтримка жінок у кризових ситуаціях. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. 132 с.
17. Карась Л. М. Соціальна робота в контексті гендерної політики. Київ : Наукова думка, 2017. 138 с.
18. Кириченко Т. С. Проблеми правового регулювання гендерного насильства в Україні та зарубіжних країнах // Право і безпека. 2023. № 2 (89). С. 77–83.
19. Кириченко Т. С. Протидія гендерно зумовленому насильству як пріоритет державної політики України // Юридичний вісник. 2022. № 4. С. 45–51.
20. Ковальчук О. П. Суспільна думка щодо насильства над жінками в Україні. Київ : Інститут соціології НАН України, 2023. 114 с.
21. Костенко Л. В. Превентивна діяльність соціальних служб. Полтава : ПУЕТ, 2018. 121 с.
22. Кудіна І. С. Соціальна робота з кризовими сім'ями. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 127 с.
23. Литвиненко С. В. Проблеми подолання насильства у сім'ї: соціально-психологічний аспект. Дніпро : ДНУ імені Олеся Гончара, 2017. 134 с.
24. Лобода Н. А. Соціально-психологічна допомога жінкам, які пережили насильство. Суми : СумДУ, 2021. 120 с.
25. Луценко І. В. Інтервенції соціальних служб у випадках домашнього насильства. Київ : Фенікс, 2022. 125 с.

26. Лях Т., Лехолетова М., Скіпальська Г. Аналіз запитів населення щодо отримання соціально-психологічної допомоги та підтримки в умовах COVID-19 // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота. 2021. № 1(7). С. 22–28.
27. Мельник В. А. Домашнє насильство: комплексний підхід до протидії. Харків : Право, 2020. 138 с.
28. Микитенко І. В. Гендерні аспекти насильства в українському суспільстві. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 130 с.
29. Міщенко В. С. Захист прав жінок в Україні: юридичний і соціальний аспекти. Львів : Сполом, 2016. 124 с.
30. Назаренко О. Л. Соціальна робота з постраждалими від торгівлі людьми. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. 140 с.
31. Омельченко О. В. Соціальна профілактика домашнього насильства. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2020. 130 с.
32. Петренко Л. М. Гендерна політика в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку // Державне управління: теорія та практика. 2019. № 3. С. 33–39.
33. Письменна І. О. Соціальні служби та їх роль у попередженні насильства. Київ : Слово, 2019. 126 с.
34. Прус І. М. Пандемія COVID-19 та домашнє і гендерно зумовлене насильство // Філософські та методологічні проблеми права. 2022. № 1(23). С. 106–112.
35. Радчук Л. В. Психологічна допомога жертвам насильства. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 130 с.
36. Сакаль О. М. Соціальна робота з жінками, які зазнали насильства. Дніпро : ДНУ імені Олеся Гончара, 2019. 121 с.
37. Семенова Т. В. Психологічна підтримка жінок, які зазнали насильства: роль соціального працівника // Психологія і суспільство. 2020. № 3. С. 90–96.

38. Семигіна Т. В. Гендерна політика та соціальна робота в Україні. Київ : Університет «Україна», 2018. 132 с.
39. Скіпальська Г., Лях Т., Клішевич Н. Аналіз зарубіжних практик протидії домашньому насильству в період пандемії COVID-19 // Науковий вісник Ужгородського університету. 2021. № 2(49). С. 192–197.
40. Скіпальська Г., Лях Т., Клішевич Н. Жінки, які постраждали від насильства, як об'єкт соціальної роботи // Humanitas. 2021. № 5. С. 82–89.
41. Файчук О.Л. Особливості соціальної роботи з жінками, які мають намір відмовитись від новонароджених дітей // Всеукраїнська науково-методична конференція «Могилянські читання – 2018: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» : [збірник тез]. – Тези доповідей Соціальна робота. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2018. С. 123-124.
42. Файчук О.Л. Досвід країн європейського союзу у сфері подолання насильства в сім'ї // Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС? : Науково-практична конференція : тези доп., Миколаїв, 2 грудня 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. С. 361-364.
43. Файчук О.Л., Сургова С.Ю. Державна політика у сфері подолання та протидії насильству в сім'ї: досвід України та Ізраїлю // Публічне управління та регіональний розвиток. 2020. № 9. С. 817-836.
44. Adamson, C., Jones, L., & Phillips, J. (2020). *Interprofessional Education for Domestic Violence Safety Planning in Nursing and Social Work: A Scoping Review*. Journal of Interprofessional Care, 34(5), 641–649. Retrieved from <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11695052/PMC>
45. Baird, S., Goulden, A., Pacheco, L., Norris, D., MacDonald, S., MacNeil, S., & Pittman, J. (2023). *A qualitative meta-synthesis of the lived experiences of gender-based violence among women with disabilities*. King's University College. Retrieved from <https://www.kings.uwo.ca/about-kings/media->

and-communications/newsroom/a-sshrc-research-study-aims-to-improve-services-for-disabled-women-in-canada-who-experience-gender-based-violence/

46. Center Against Domestic Violence. (n.d.). *Emergency Shelters and School-Based Date Violence Prevention*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Center_Against_Domestic_Violence

47. Council of Europe. (2022). Services to victims of sexual violence in Ukraine strengthened through professional training. Retrieved from <https://coe.int/en/web/genderequality/-/services-to-victims-of-sexual-violence-in-ukraine-strengthened-through-professional-training>

48. European Union Agency for Fundamental Rights. (n.d.). Thematic focus: Gender-based violence. Retrieved from <https://fra.europa.eu/ro/content/thematic-focus-gender-based-violencefra.europa.eu>

49. Giunta-Cotter, D. (2013). *A Raised Hand*. The New Yorker. Retrieved from <https://www.newyorker.com/magazine/2013/07/22/a-raised-hand>The New Yorker

50. Global Focus. (n.d.). Gender-Based Violence Prevention, Risk Mitigation And Response In Europe: Promising Practices And Recommendations For The Way Forward. Retrieved from <https://reporting.unhcr.org/gender-based-violence-prevention-risk-mitigation-and-response-europe-promising-practices-andGlobal-Focus>

51. IFSW Europe. (n.d.). IFSW Europe calls on social work schools to incorporate women's rights and domestic violence in their curriculum. Retrieved from <https://www.ifsw.org/ifsw-europe-calls-on-social-work-schools-to-incorporate-womens-rights-and-domestic-violence-in-their-curriculum-and-social-workers-to-respond-the-needs-of-women-in-risk-or-disadvantaged-situa/ifsw.org>

52. Koss, M. P. (2014). *The RESTORE Program of Restorative Justice for Sex Crimes: Vision, Process, and Outcomes*. Journal of Interpersonal Violence, 29(4), 559–582. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_P._KossВикипедия

53. Patton, D. U., McKeown, K., Rambow, O., & Macbeth, J. (2016). *Using Natural Language Processing and Qualitative Analysis to Intervene in Gang Violence: A Collaboration Between Social Work Researchers and Data Scientists*. arXiv. Retrieved from <https://arxiv.org/abs/1609.08779>arXiv
54. Schewe, P. A. (2004). *Effectiveness of Hotline, Advocacy, Counseling, and Shelter Services for Victims of Domestic Violence: A Statewide Evaluation*. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(7), 747–764. Retrieved from https://www.academia.edu/20124251/Effectiveness_of_Hotline_Advocacy_Counseling_and_Shelter_Services_for_Victims_of_Domestic_Violence_A_Statewide_EvaluationAcademia
55. UN Women. (2019). *Good Practices in Responding to Domestic Violence: A Comparative Study*. Retrieved from <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/05/good-practices-in-responding-to-domestic-violence-a-comparative-study>UN Women+1UN Women+1
56. UN Women. (2021). *Research of international and Ukrainian good practices on community policing and prevention of violence against women and girls*. Retrieved from https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/4/research-of-international-and-ukrainian-good-practices-on-community-policing_europeUN Women
57. Wargel, C. E., & Edel-Harrelson, J. (2019). *Evaluation of a Community Hospital-Based Residencies' Intimate Partner Violence Education by a Domestic Violence Shelter Expert*. *Journal of Interpersonal Violence*. Retrieved from <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10178116/>PMC+1PMC+1
58. World Health Organization. (2021). *Violence against women prevalence estimates*. Retrieved from: <https://www.who.int>

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для соціальних працівників (анонімне анкетування)

Мета: виявити основні напрями діяльності соціальних працівників, труднощі у роботі та оцінку ефективності системи допомоги жінкам, які постраждали від гендерно-зумовленого насильства.

1. Стаж роботи у сфері соціальних послуг:

☐ до 1 року ☐ 1–3 роки ☐ 4–6 років ☐ понад 6 років

2. У якій установі Ви працюєте? (відкрите питання)

3. Які основні напрямки Вашої роботи з жінками, що постраждали від насильства?

☐ Психологічна підтримка

☐ Юридичне інформування

☐ Сприяння у розміщенні в притулку

☐ Консультування щодо захисту прав

☐ Інше (вказіть): _____

4. З якими труднощами Ви найчастіше стикаєтесь у роботі з такими випадками?

☐ Нестача ресурсів

☐ Низький рівень обізнаності клієнтів

☐ Відсутність міжвідомчої взаємодії

☐ Професійне вигорання

☐ Інше (вказіть): _____

5. Як Ви оцінюєте ефективність наявної системи допомоги постраждалим жінкам у Вашому регіоні?

☐ Дуже ефективна ☐ Ефективна ☐ Частково ефективна ☐ Неефективна

Анкета для жінок, які зверталися по допомогу (анонімне анкетування)

Мета: з'ясувати види отриманої допомоги, оцінити ефективність соціальних послуг та виявити бар'єри звернення.

1. Який тип допомоги Ви отримали (можна обрати кілька варіантів)?

☐ Психологічна підтримка

☐ Юридична консультація

☐ Тимчасовий притулок

☐ Матеріальна допомога

☐ Інше (вказіть): _____

2. Чи відчували Ви труднощі під час звернення по допомогу?

☐ Так ☐ Ні

Якщо так, то з чим вони були пов'язані? (відкрите питання)

3. Чи допомогли Вам соціальні працівники у вирішенні Вашої ситуації?

☐ Так, повністю ☐ Частково ☐ Ні

4. Наскільки Ви задоволені отриманою допомогою?

☐ Повністю задоволена ☐ Скоріше задоволена ☐ Не задоволена

5. Які рекомендації Ви могли б надати для покращення роботи соціальних служб? (відкрите питання)

Короткий план інтерв'ю з фахівцями соціальної сфери

Мета: поглиблене вивчення досвіду соціальних працівників щодо взаємодії з постраждалими жінками та інституціями.

1. Які найчастіші запити надходять від жінок, які зазнали насильства?
2. Як відбувається взаємодія Вашої установи з поліцією, медичними та юридичними службами?
3. З якими труднощами Ви стикаєтесь у процесі надання допомоги?
4. Яких ресурсів, на Вашу думку, бракує найбільше для ефективної роботи?
5. Що, на Вашу думку, могло б покращити систему підтримки жінок, які постраждали від насильства?